

PROJEKTA MĒRĶIS

Realizēt prioritāros purvu aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumus, kurus nosaka 2003. gadā izstrādātais "Purva biotopu aizsardzības plāns"

- novērst tālāku vērtīgu purva biotopu degradāciju, veicot purvu hidroloģiskos pētījumus un realizējot uz tiem balstītus nepieciešamos apsaimniekošanas pasākumus
- informēt sabiedrību par teritoriju dabas vērtībām, plānotajiem pasākumiem to saglabāšanā un degradēto biotopu atjaunošanā, iesaistīt iedzīvotājus dabas aizsardzības pasākumu realizēšanā un dažādos informatīvi izglītojošos pasākumos

NORISES VIETAS

Dabas liegumi:

- Cenas tīrelis (Rīgas raj.)
- Klāņu purvs (Ventspils raj.)
- Stiklu purvi (Ventspils un Talsu raj.)
- Vesetas palienes purvs (Aizkraukles un Madonas raj.)

Visas projekta vietas ir iekļautas Eiropas Savienības aizsargājamo dabas teritoriju tīklā *Natura 2000*.



DABAS VĒRTĪBAS

Cenas tīrelis (2133 ha) - savulaik bijis otrais lielākais aiz Teiču purva, tagad meliorācijas un kūdras izstrādes rezultātā no lielā purva masīva nosacīti neskarti palikuši nedaudz vairāk kā 2000 ha. Augstais purvs ar ciņu - lāmu kompleksu, kur ligzdo, barojas un pārlidojumos atpūšas apmēram 20 retas un aizsargājamas putnu sugas - tā arī ir galvenā teritorijas vērtība. Cenas tīrelis atzīts arī par Starptautiski putniem nozīmīgu vietu (IBA - Important Bird Area).

Klāņu purvs (1615 ha) - teritorijā ietilpst vairāki augstie purvi - Klāņu un Pūņas purvs, bet Dzīru purvs nosusināšanas rezultātā jau pārveidojies par purvainu mežu. Īpaša vērtība ir piejūras lagūnu tipa ezeram - Klāņezera ar piekrastes biotopiem, ko varētu dēvēt arī par "botāniķu paradīzi", jo reti kur ir iespēja vērot tik daudz aizsargājamo augu sugu vienuviet. Purvos, ezerā, apkārtējos purvainajos mežos un melnalkšņu staignajos ligzdo un barojas apmēram 20 retas putnu sugas.

Stiklu purvi (6636 ha) - plašākais augsto purvu masīvs Rietumlatvijā, kurā ietilpst 5 purvi, lielākais no tiem Stiklu Dižpurvs (724 ha). Plašās augstā purva teritorijas un tās aptverošie meži ir

piemērota dzīvesvieta turpat 30 retu putnu sugām, te konstatēti vairāki medņu riesti. Purvi ir iecienīta migrējošo putnu atpūtas vieta - ne velti arī Stiklu purvi atzīti arī par Starptautiski putniem nozīmīgu vietu.

Vesetas palienes purvs (424 ha) - īpatnējs zāļu un pārejas purvs, kas izveidojies upes palienē. To ietver purvaini meži un melnalkšņu staignāji. Maza, bet retām augu un dzīvnieku sugām bagāta teritorija, kur zāļu un pārejas purvos sastopama viena no lielākajām Latvijā ļoti retas augu sugas dzeltenās akmeņlauzītes atradnēm.



Stiklu purvi



Purvains mežs Cenas tīreļa apkārtnē

Biotopi

Visās 4 projekta teritorijās kopumā konstatēti 14 Eiropas nozīmes aizsargājami biotopi. Lielāko teritoriju daļu aizņem augstie purvi, nozīmīgas platības arī meži, galvenokārt purvainie, kā arī melnalkšņu staignāji.



Melnalkšņu staignājs Klāņu purva apkārtnē



Dortmaņa lobēlija Klāņezera krastā

Flora

Dabisku, mazskartu augstā purva floru raksturo tādi augi kā spilves, parastie baltmeldri, vīstenes, andromedas, lācenes, dzērvenes, rasenes, ciņu mazmeldri, purva šeihcērijas, virši. Un, protams, gandrīz vienlaidus pakļāju veido augstajiem purviem

Fauna

Purvi ir galvenā dzīvesvieta dzērvēm, kuitālām, rubenjiem, baltirbēm, kā arī vienīgais ligzdošanas biotops tādiem putniem kā melnkakla gārgalēm, lielajām čakstēm, lietuvaiņiem, purva tilbitēm, dzeltenajiem tārtiņiem.

Vairākas no šīm sugām konstatētas projekta teritorijās, turklāt Cenas tīrelī un Stiklu purvos pavasaros un rudenos atpūtai pulcējas arī zosis, ligzdo dzērves. Starp daudzajām te novērotajām Latvijas īpaši aizsargājamām un Eiropas Padomes Putnu direktīvas pielikumu sugām ir arī vairākas prioritāras sugas, piemēram, purva tilbīte un mazais ērglis.



Baltmuguras dzenis Klāņu dumbrajās



Purva tilbīte - tipiska purvu iemītniece



Mednis Stiklu purvu apkārtnes mežos

raksturīgās sūnas - sfagni. Purva degradētajās vietās pirmie izzūd tieši sfagni, velti tur meklēt arī dzērvenes, rasenes...savairojušies virši un pastiprināti aug priedes un bērzi. Tomēr mazskartās purva teritorijas, apkārtējie meži un ezeru krasti saglabājuši izcilus Latvijas floras retumus - ap 30 īpaši aizsargājamas augu sugas, tostarp arī 4 Eiropas Padomes Biotopu direktīvas sugas: dzeltenu dzegužkurpīti *Cypripedium calceolus*, lēzeļa lipari *Liparis loeselii*, dzeltenu akmeņlauzīti *Saxifraga hirculus*, spīdīgo āķīti *Hamatocaulis vernicosus*. Arī šo sugu saglabāšanai projekta teritorijās nepieciešami īpaši apsaimniekošanas pasākumi.



Dzeltenā akmeņlauzīte



Odu gimnadēnija



Trejdaivu koraļlsakne

Vesetas palienes purvā



Spilves augstajā purvā



Trejlapu puplaksis

Pastāvīgs šo teritoriju iemītnieks ir bebrs, daudz retāk ūdrs, kā tranziteritoriju tās izmanto arī vilki un lūši - šīs visas ir Eiropas Padomes Biotopu direktīvas sugas, no kurām Latvijā aizsargājams ir ūdrs, bet vilks un lūsis ir ierobežoti izmantojamas īpaši aizsargājamās sugas. Pie Vesetas upes un virs Stiklu purvu ezeriem barojas vismaz 4 sikspārņu sugas, bet, kā zināms, visas Latvijā sastopamās sikspārņu sugas ir aizsargājamas. Pavasarī un vasarā augu sugām šķietami nabadzīgais purvs zied un kļūst pievilinošs daudzām, tostarp arī retām, kukaiņu sugām, un vienlaikus ir arī bagātīga barības bāze putniem.

PLĀNOTIE PASĀKUMI

- Dabas aizsardzības plānu un individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu izstrāde 4 projekta teritorijām
- Purvu hidroloģiskā režīma izpēte
- Uz tā balstīta augsto purvu apsaimniekošana, novēršot susināšanas negatīvo ietekmi uz purva biotopiem
- Zāļu un pārejas purvu apsaimniekošana, izcērtot apaugumu
- Medņu riestu vietu apsaimniekošana
- Biotopu apsaimniekošanas pasākumu ietekmes monitorings
- Purva taku un skatu torņu projektēšana un būve Cenas tīrelī un Stiklu purvos
- Informatīvie un izglītojošie pasākumi
- informācijas stendu un zīmju izveidošana un uzstādīšana
- semināru organizēšana (9)
- informatīvu bukletu izdošana (5)
- filmas uzņemšana par projektu
- grāmatas par purvu aizsardzību un apsaimniekošanu izdošana
- sadarbība purva ekspozīcijas ierīkošanā muzejā
- purva dienas organizēšana
- informatīvo materiālu sagatavošana skolotājiem un skolēniem

NEGATĪVĀS IETEKMES

- purvu un apkārtējo teritoriju nosusināšana
- kūdras ieguve neskartiem purviem tuvējās teritorijās
- purva ezeru eutrofikācija
- upju hidroloģiskā režīma izmaiņa purvu tuvumā
- pārāk intensīvas medības (traucējot putnus) un makšķerēšana (izbradājot vērtīgus biotopus ap purvu ezeriem)
- cilvēku neuzmanības izraisīti ugunsgrēki

Šīs negatīvās ietekmes jau ir skārušas visas 4 šī projekta teritorijas un skar vai reāli apdraud daudzus Latvijas purvus gan aizsargājamās teritorijās, gan ārpus tām. Ir zināms, ka 75 % Latvijas aizsargājamo teritoriju negatīvi ietekmē hidroloģiskā režīma izmaiņas pašā teritorijā vai tās tuvumā. Kūdras ieguve pēdējos gados ir gan vairākkārtīgi samazinājusies, tomēr tā turpinās



pietiekoši intensīvi, pašreiz lielāko daļu kūdras eksportējot uz Rietumeiropu, kur praktiski visi purvi jau izmantoti un kūdras resursi izsīkuši... Tāpēc kūdras ieguvei jābūt sabalansētai ar dabas aizsardzības prasībām.

Grāvis pie Cenas tīreļa

AKTUALITĀTE

Cilvēka dabā ir apjaut kaut kā vērtību tikai to zaudējot vai, labākajā gadījumā pēdējā brīdī saprotot, ka drīz var zaudēt. Kamēr mums ir purvi ar sfagnu ciņiem, kur lasīt dzērvenes un lācenes, kamēr dzirdam dzērviu balsis, tikmēr zinām - tur ir PURVS ar visām savām dabas bagātībām. Tātad arī mūsu bagātībām. Tomēr daudzviet cilvēka rīcības rezultātā sākam šīs bagātības reāli zaudēt, jo savulaik ekonomiskās intereses bijušas stiprākas par dabas vērtību apzināšanos. Aprēķināts, ka 20. gadsimtā iznīcināta puse no pasaules mitrājiem, arī Latvijas - no agrāk literatūrā minētajiem 10% purvu šobrīd nosacīti dabiski un mazskarti vairs ir tikai 4,9 % purvu, turklāt ar likumu aizsargāti tikai nedaudz vairāk kā 12 % Latvijas purvu platību. Eiropas valstis tagad iegulda milzīgus līdzekļus purvu atjaunošanā, Latvija vēl ir purviem bagāta, tomēr nosusināšanas skartās teritorijas turpinās degradēties, ja vien cilvēks nepalīdzēs tām atjaunoties, TĀPĒC - lai apturētu purva biotopu tālāku degradāciju vismaz dažos Latvijas purvos, kas atrodas īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, ir tapis šis

Eiropas Komisijas LIFE-Daba programmas atbalstītais projekts

LIFE04NAT/LV/000196



Cenas tīrelis

PURVA BIOTOPU AIZSARDZĪBAS PLĀNA ĪSTENOŠANA LATVIJĀ



NORISES LAIKS: 2004. - 2008. gads

IZPILDĪTĀJS: Latvijas Dabas fonds

PARTNERI: Rīgas Meža aģentūra, Dabas aizsardzības pārvalde, A/S Latvijas valsts meži, Meža pētīšanas stacija, Mārupes pašvaldība, Babītes pašvaldība, Valsts Vides dienesta Ventspils reģionālā vides pārvalde, Olaines Vēstures un mākslas muzejs, Usmas pašvaldība, Puzes pašvaldība, Aiviekstes pašvaldība, Kalsnavas pašvaldība, Vietalvas pašvaldība, Popes pašvaldība, Latvijas valsts mežzinātnes institūts "Silava", A/S Olaines kūdra.

GALVENAIS FINANSĒTĀJS:

Eiropas Komisijas LIFE-Daba programma

Teksts: V. Baroniņa, M. Pakalne

Foto: M. Pakalne, B. Bamber, A. Petriņš, A. Pundurs

Vāka foto: Cenas tīrelis, apallapu rasene, dzērves mazulis, kūdras lauki pie Cenas tīreļa.

Latvijas Dabas fonds

Adrese: Raiņa bulvāris 31-6, Rīga, LV-1050

www.ldf.lv

Māksliniece: Linda Laiviņa
Iespriests tipogrāfijā: McAbols
2005

SADARBĪBA

Latvijas Dabas fonds ar šo purva biotopu apsaimniekošanas projektu ir arī partneris sešu Eiropas valstu LIFE sadarbības projektam, kurš ietver pieredzes apmaiņu starp projekta dalībvalstīm - Holandi, Lielbritāniju, Igauniju, Vāciju, Īriju un Latviju. Nu jau arī Latvijā ir vairākas aizsargājamās dabas teritorijas, kurās tiek realizētas līdzīgas aktivitātes purva biotopu apsaimniekošanā - Teiču valsts rezervātā, Ķemeru nacionālajā parkā un Lubāna mitrāju kompleksā.



Cenas tīrelī nereti notiek zinātniskas ekspedīcijas un semināri

